

EWOLUCJA USTROJU UNII EUROPEJSKIEJ

Geneza nadania Unii Europejskiej statusu jednolitej organizacji międzynarodowej

Projekt Altiero Spinelliego z 14 lutego 1984 r.

- nadanie Unii Europejskiej osobowości prawnej
- uniwersalna sukcesja Unii wobec EWWS, EWG i Euratomu

Traktat konstytucyjny z 29 października 2004 r.

- nadanie Unii Europejskiej osobowości prawnej
- uniwersalna sukcesja przyszłej Unii wobec Wspólnoty Europejskiej*
- zastąpienie TWE i TUE oraz aktów i traktatów, które je uzupełniały lub zmieniały – jednym traktatem, czyli Traktatem ustanawiającym Konstytucję dla Europy

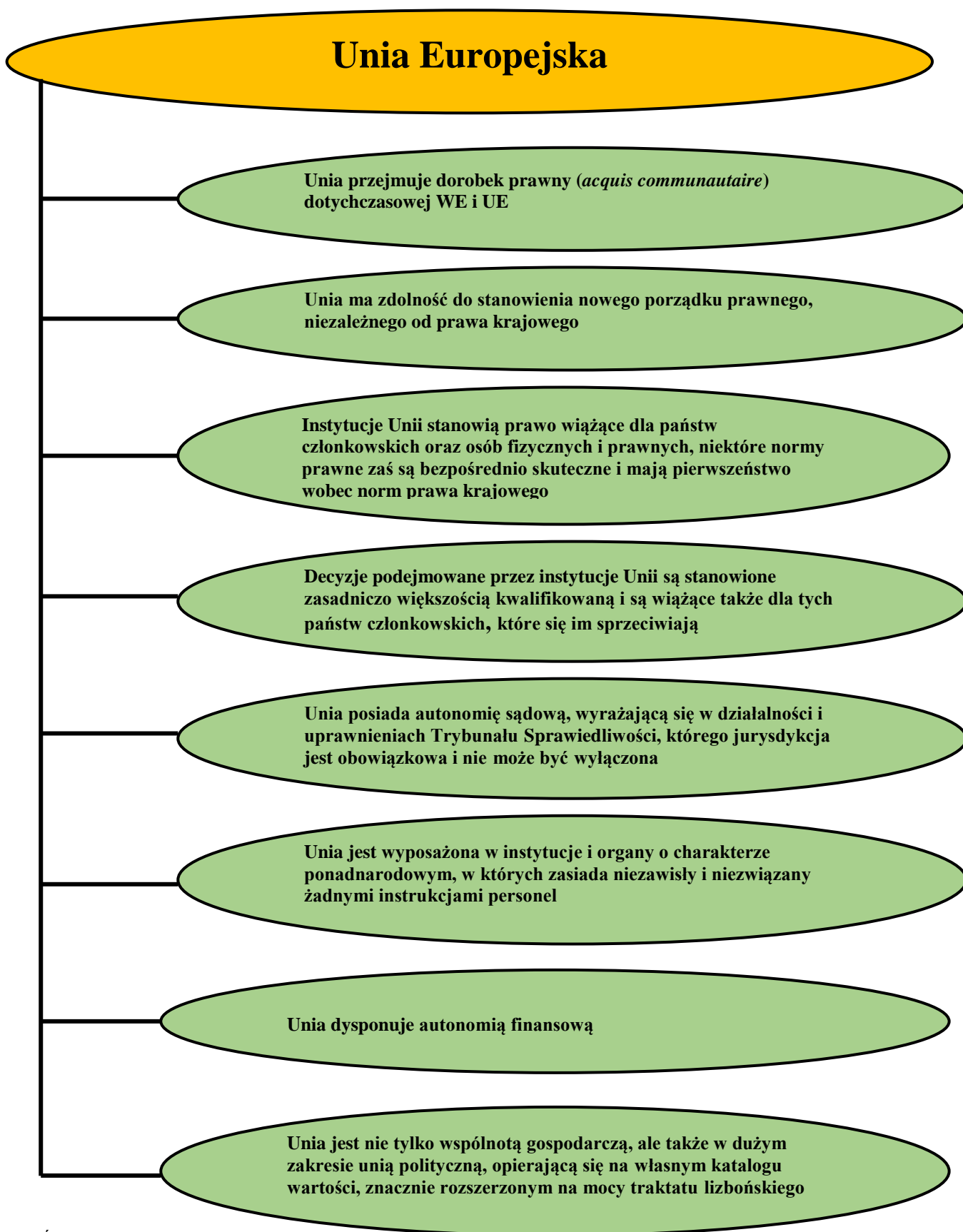
Traktat lizboński z 13 grudnia 2007 r.

- nadanie Unii Europejskiej osobowości prawnej
- uniwersalna sukcesja przyszłej Unii wobec Wspólnoty Europejskiej**
- rewizja TWE i TUE oraz aktów i traktatów, które je uzupełniały lub zmieniały

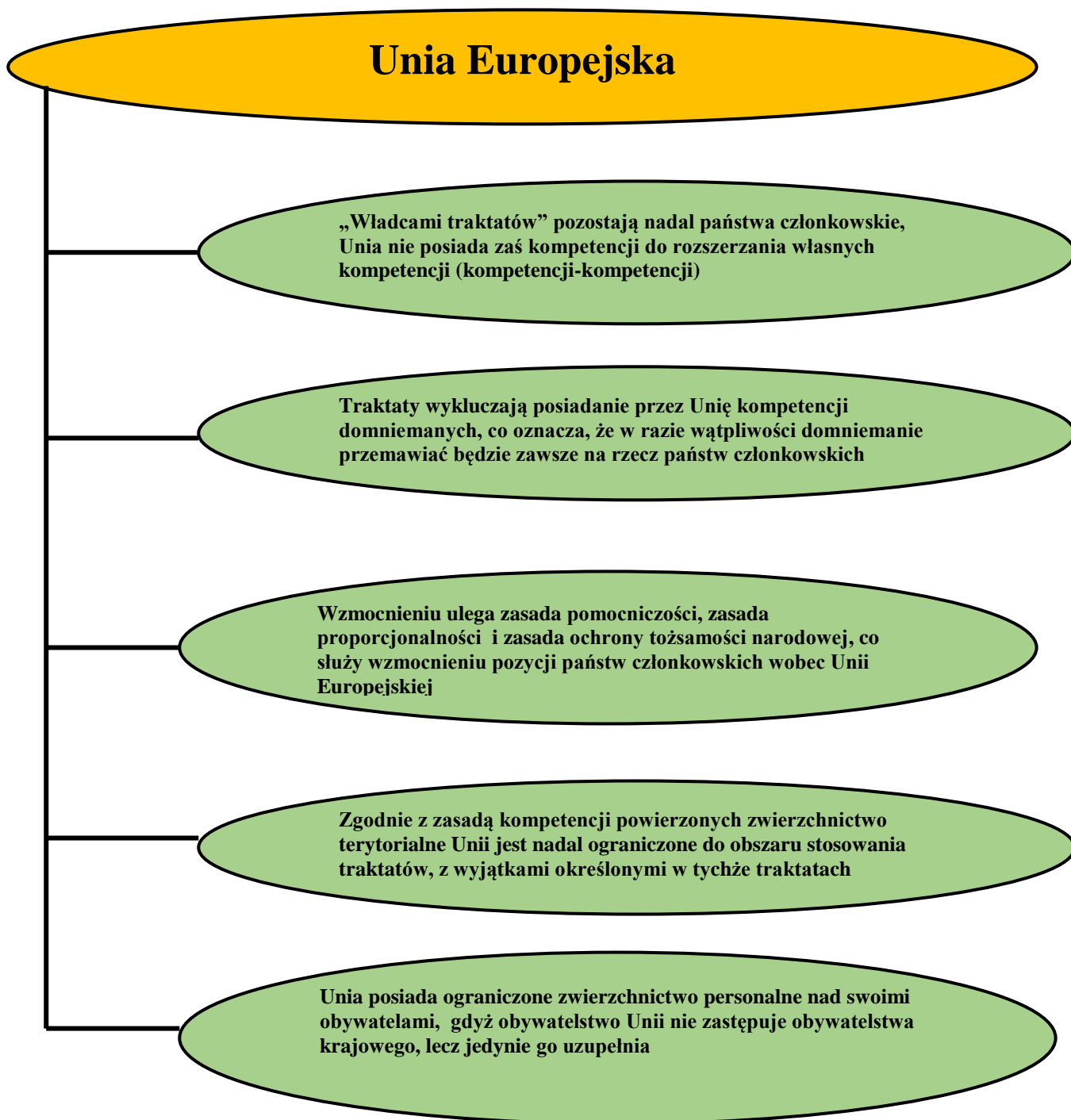
* Równocześnie utrzymano istnienie Euratomu jako odrębnej organizacji międzynarodowej, modyfikując TEWEA na mocy protokołu nr 36, załączonego do traktatu konstytucyjnego.

** Jednocześnie utrzymano istnienie Euratomu jako organizacji międzynarodowej, modyfikując TEWEA na podstawie protokołu nr 2, załączonego do traktatu lizbońskiego.

Ponadnarodowe atrybuty Unii Europejskiej

Międzypaństwowe atrybuty Unii Europejskiej

Źródło: Opracowanie własne.

Zasadnicze etapy rozwoju podstaw aksjologicznych Unii Europejskiej

Statut Wspólnoty Europejskiej z 10 marca 1953 r.

- ochrona praw podstawowych, wynikających z konstytucji państw członkowskich
- inkorporacja Rozdziału I EKPCz

Projekt Tindemansa z 29 grudnia 1975 r.

- ochrona praw podstawowych, wynikających z konstytucji państw członkowskich

Projekt Spinelliiego z 14 lutego 1984 r.

- ochrona praw podstawowych, wynikających z konstytucji państw członkowskich i EKPCz
- przystąpienie Unii do EKPCz i EKS Rady Europy z 1961 r. oraz MPPGiP i MPPGSiK ONZ z 1966 r.
- opracowanie Deklaracji Praw Podstawowych UE
- *iunctim* między przestrzeganiem wartości Unii a możliwością uzyskania lub zawieszenia przez dane państwo statusu pełnoprawnego członka Unii

Jednolity Akt Europejski z 17/28 lutego 1986 r.

- ochrona praw podstawowych, wynikających z konstytucji państw członkowskich, EKPCz i EKS (preambuła)

Traktat z Maastricht z 7 lutego 1992 r.

- ochrona praw podstawowych, wynikających z konstytucji państw członkowskich
- poszanowanie praw zagwarantowanych w EKPCz

Traktat amsterdamski z 2 października 1997 r.

- ochrona praw podstawowych, wynikających z konstytucji państw członkowskich
- poszanowanie praw zagwarantowanych w EKPCz
- *iunctim* między przestrzeganiem wartości Unii a możliwością uzyskania lub zawieszenia przez dane państwo statusu pełnoprawnego członka Unii

Traktat nicejski z 26 lutego 2001 r.

- ochrona praw podstawowych, wynikających z konstytucji państw członkowskich
- poszanowanie praw zagwarantowanych w EKPCz
- *iunctim* między przestrzeganiem wartości Unii a możliwością uzyskania lub zawieszenia przez dane państwo statusu pełnoprawnego członka Unii

Traktat konstytucyjny z 29 października 2004 r.

- ochrona praw podstawowych, wynikających z konstytucji państw członkowskich
- poszanowanie praw zagwarantowanych w EKPCz
- *iunctim* między przestrzeganiem wartości Unii a możliwością uzyskania lub zawieszenia przez dane państwo statusu pełnoprawnego członka Unii
- inkorporacja Karty Praw Podstawowych
- podstawa prawna dla przystąpienia Unii do EKPCz

Traktat lizboński z 13 grudnia 2007 r.

- ochrona praw podstawowych, wynikających z konstytucji państw członkowskich
- poszanowanie praw zagwarantowanych w EKPCz
- *iunctim* między przestrzeganiem wartości Unii a możliwością uzyskania lub zawieszenia przez dane państwo statusu pełnoprawnego członka Unii
- nadanie Karcie Praw Podstawowych mocy prawnie wiążącej
- podstawa prawna dla przystąpienia Unii do EKPCz

Zasady regulujące stosunki między UE a państwami członkowskimi

Zasady regulujące stosunki między UE a państwami członkowskimi

Zasada pierwszeństwa prawa UE przed prawem krajowym*
Traktaty i prawo przyjęte przez UE na podstawie traktatów mają pierwszeństwo przed prawem krajowym

Zasada lojalnej współpracy między UE a państwami członkowskimi**
UE i państwa członkowskie wzajemnie udzielają sobie wsparcia w wykonywaniu zadań wynikających z postanowień traktatów

Zasada poszanowania tożsamości narodowej***
UE szanuje tożsamość narodową państw członkowskich nierozdzielnie związaną z ich podstawowymi strukturami politycznymi i konstytucyjnymi (m.in. samorząd regionalny i lokalny), jak też z ich zasadniczymi funkcjami (m.in. zapewnienie integralności terytorialnej, porządku publicznego i bezpieczeństwa narodowego). Każde państwo członkowskie może wystąpić z UE

* Zasada ta nie ma statusu traktatowego.

** Dotychczasowy status traktatowy (art. 10 TWE), potwierdzony przez traktat lizboński (art. 4 ust. 3 TUE).

*** Dotychczasowy status traktatowy (art. 6 ust. 3 TUE), potwierdzony przez traktat lizboński (art. 4 ust. 2 TUE). Ponadto traktat lizboński nadaje po raz pierwszy status traktatowy prawu każdego państwa do wystąpienia z UE (art. 50 ust. 1-5 TUE).

Zasady podziału kompetencji między UE a państwami członkowskimi

Zasady podziału kompetencji między UE a państwami członkowskimi

Zasada przyznania*

Unia Europejska działa jedynie w granicach kompetencji przyznanych jej w traktatach przez państwa członkowskie do osiągnięcia określonych w nich celów. Kompetencje nieprzyznane Unii w traktatach należą do państw członkowskich.

Zasada pomocniczości**

We wszystkich dziedzinach, które nie należą do wyłącznych kompetencji UE, Unia może podejmować działania tylko wówczas i jedynie w takim zakresie, w jakim cele zamierzonego działania nie dają się osiągnąć w wystarczający sposób przez państwa członkowskie na szczeblu centralnym, regionalnym lub lokalnym, mogą zaś być lepiej zrealizowane na szczeblu unijnym

Zasada proporcjonalności***

Zakres i forma działania Unii nie powinny wykraczać poza to, co jest konieczne do osiągnięcia celów zawartych w traktatach. Winny być one proporcjonalne do potrzeb określonych celami traktatów

* Dotychczasowy status traktatowy (art. 5 TWE), potwierdzony przez traktat lizboński (art. 5 ust. 1-2 TUE).

** Dotychczasowy status traktatowy (art. 2 TUE, art. 5 TWE), potwierdzony przez traktat lizboński (art. 5 ust. 3 TUE).

*** Dotychczasowy status traktatowy (art. 5 TWE), potwierdzony przez traktat lizboński (art. 5 ust. 4 TUE).

Kategorie podziału kompetencji między UE a państwami członkowskimi

Kategorie podziału kompetencji między UE a państwami członkowskimi

Wyłączne kompetencje Unii

Obejmują dziedziny, w których jedynie Unia może stanowić prawo oraz przyjmować akty prawnie wiążące, zaś państwa mogą to czynić wyłącznie z upoważnienia Unii lub w celu wykonania aktów Unii. Dziedzinami tymi są: unia celna, ustanawianie zasad konkurencji niezbędnych do funkcjonowania rynku wewnętrznego, polityka pieniężna w odniesieniu do państw strefy euro, zachowanie morskich zasobów biologicznych w ramach wspólnej polityki rybołówstwa, wspólna polityka handlowa, a także zawieranie umów międzynarodowych, jeżeli ich zawarcie zostało przewidziane w akcie ustawodawczym Unii lub jest niezbędne dla umożliwienia Unii wykonywania jej wewnętrznych kompetencji

Kompetencje dzielone

Obejmują dziedziny, w których Unia i państwa mogą stanowić prawo i przyjmować akty prawnie wiążące, przy czym państwa mają realizować swoje kompetencje w zakresie, w jakim Unia nie wykonała lub zaprzestała wykonywania swoich uprawnień. Dziedzinami tymi są m.in.: rynek wewnętrzny, spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna, rolnictwo i rybołówstwo, z wyjątkiem zachowania morskich zasobów biologicznych, środowisko naturalne, ochrona konsumentów, transport, sieci transeuropejskie, energia, przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, aspekty polityki społecznej oraz wspólne problemy bezpieczeństwa w zakresie zdrowia publicznego

Kompetencje wspierające, koordynujące i uzupełniające Unii

Mają charakter stymulacyjny w odniesieniu do kompetencji państw. Obejmują one ochronę zdrowia, przemysł, kulturę, turystykę, edukację, sprawy młodzieży, sport i kształcenie zawodowe, obronę cywilną, a także współpracę administracyjną

Kompetencje koordynacyjne w zakresie polityki gospodarczej i zatrudnienia

Polegają na tym, że Unia ma prawo do udzielania wytycznych lub wykonywania nadzoru w następujących obszarach objętych koordynacją państw członkowskich: polityka gospodarcza i zatrudnienia

Kompetencje w zakresie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa

Unia określa i realizuje wspólną politykę zagraniczną i bezpieczeństwa, państwa członkowskie zaś aktywnie ją wspierają w duchu lojalności i wzajemnej solidarności

Zasady określające system instytucjonalny UE

Zasady określające system instytucjonalny UE

Zasada równowagi instytucjonalnej*

Każda instytucja UE działa w granicach uprawnień przyznanych jej na mocy traktatów, zgodnie z procedurami, na warunkach oraz w celach w nich określonych

Zasada lojalnej współpracy międzyinstytucjonalnej**

Instytucje UE mają ze sobą lojalnie współpracować. Komisja Europejska, Parlament Europejski i Rada zawierają porozumienia międzyinstytucjonalne, mające wiążący charakter

Zasada autonomii kompetencyjnej***

Każda instytucja UE działa w granicach uprawnień przyznanych jej na mocy traktatów, zgodnie z procedurami, na warunkach oraz w celach w nich określonych

Zasada jednolitych ram instytucjonalnych****

Wspieranie wartości Unii i realizacji jej celów, służenie interesom Unii, jej obywateli i państw, a także zapewnianie spójności, skuteczności i ciągłości jej polityk oraz działań

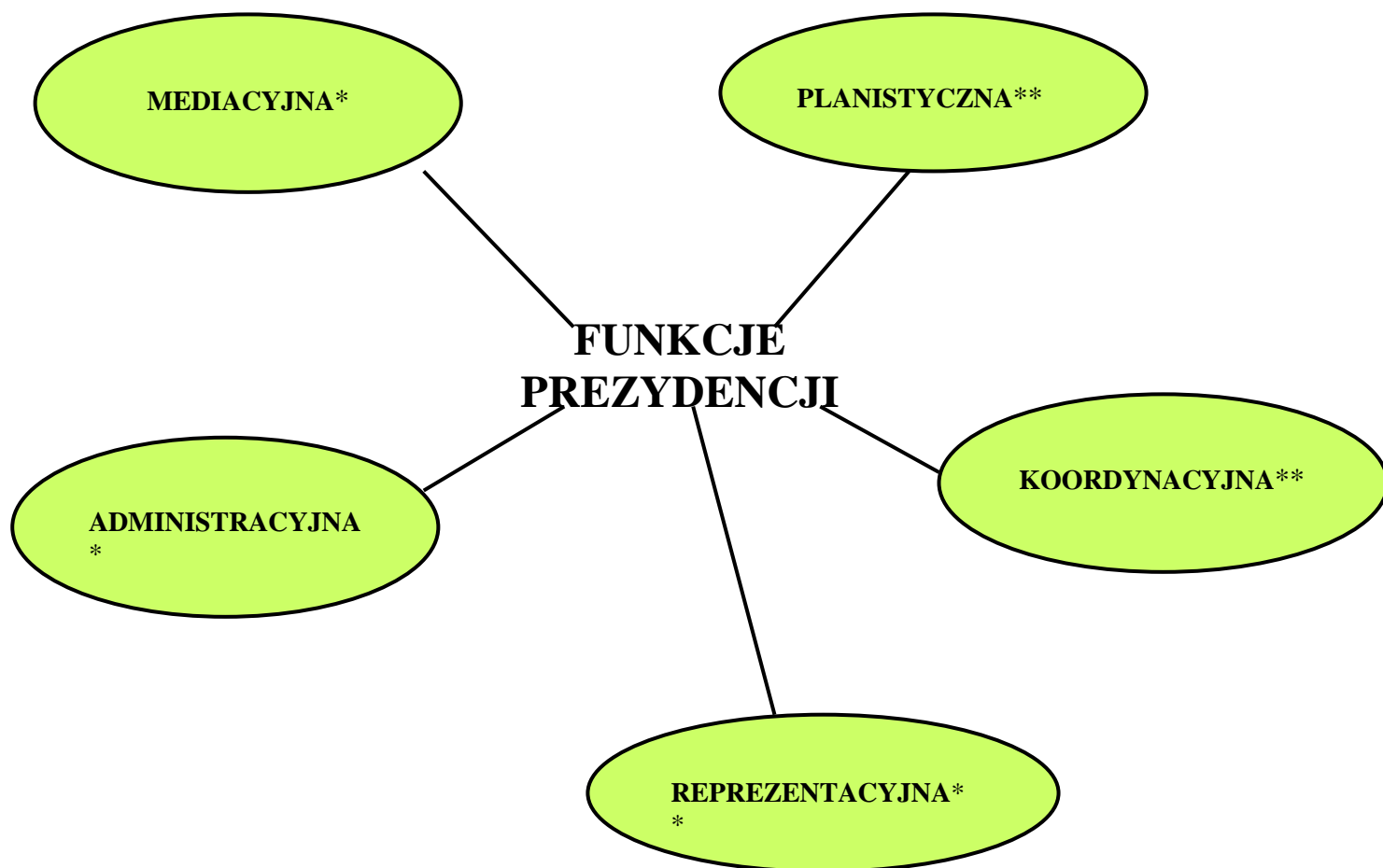
* Brak statusu traktatowego, ale odwołanie do zasady autonomii kompetencyjnej (art. 13 ust. 2 TUE)

** Traktat lizboński nadaje tej zasadzie po raz pierwszy status traktatowy (art. 13 ust. 2 TUE)

*** Dotychczasowy status traktatowy (art. 7 ust. 1 TWE, art. 5 TUE), potwierdzony przez traktat lizboński (art. 13 ust. 2 TUE)

**** Dotychczasowy status traktatowy (art. 3 TUE), potwierdzony przez traktat lizboński (art. 13 ust. 1 TUE)

Funkcje prezydencji w Unii Europejskiej

* Nie ulegają ograniczeniu na mocy traktatu lizbońskiego.

** Ulegają ograniczeniu na mocy traktatu lizbońskiego.

Źródło: Opracowanie własne.

Atrybuty metody wspólnotowej

ATRYBUTY METODY WSPÓLNOTOWEJ

Komisja Europejska ma wyłączne prawo do inicjatywy ustawodawczej, realizowane w interesie Unii

Rada Unii Europejskiej podejmuje swoje decyzje w większości przypadków większością kwalifikowaną

Parlament Europejski (pochodzący z wyborów bezpośrednich) współuczestniczy lub co najmniej ma prawo do konsultacji w procesie legislacyjnym

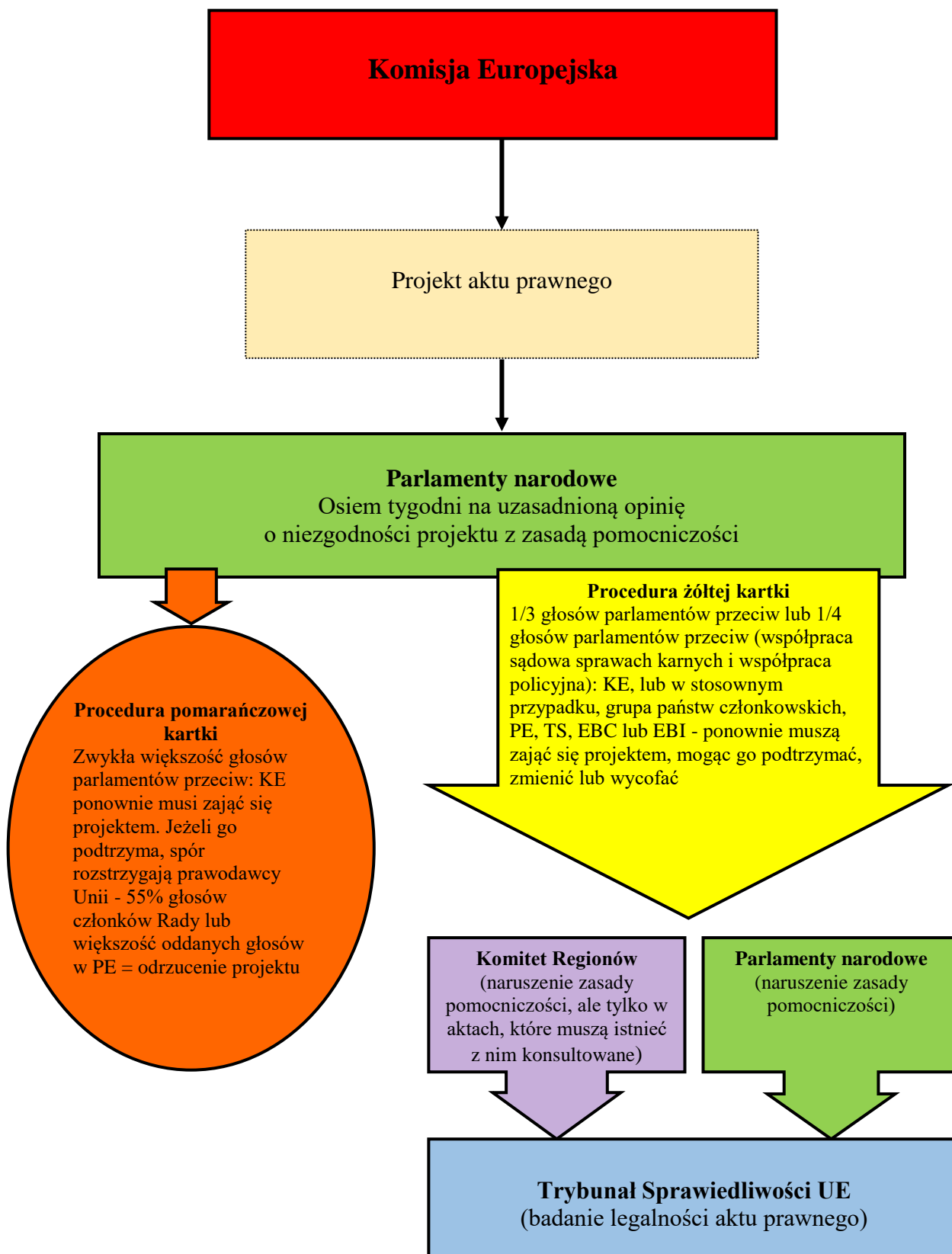
Rada Unii Europejskiej może wprowadzać zmiany do projektów aktów prawnych Komisji Europejskiej jedynie w trybie głosowania jednomyślnego

Państwa członkowskie są zasadniczo odpowiedzialne za implementację polityk wspólnotowych

Instytucje unijne mogą również współuczestniczyć w procesie implementacji, zwłaszcza wtedy, gdy idzie o harmonizację aktów prawnych. Komisja Europejska posiada upoważnienie do wykonywania norm stanowionych przez Radę Unii Europejskiej. Jest ona w tym często wspierana przez komitety złożone z urzędników reprezentujących rządy państw członkowskich (procedura komitetowa)

Instytucje unijne, państwa członkowskie i zainteresowane podmioty mają prawo do wnoszenia skarg do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Komisji Europejskiej przypada w postępowaniach przed Trybunałem o tyle centralna rola, że może ona także wnosić skargi przeciwko państwom członkowskim niewypełniającym lub zaniedbującym obowiązek implementacji prawa unijnego i w tym sensie

Mechanizm wczesnego ostrzegania

Pierwszy wariant zwykłej procedury rewizji traktatów - konferencja międzyrządowa poprzedzona obradami konwentu

Rząd każdego państwa członkowskiego, Parlament Europejski lub Komisja Europejska przedkłada Radzie Unii Europejskiej propozycje zmiany traktatów

Rada Unii Europejskiej przekazuje te propozycje Radzie Europejskiej i notyfikuje parlamentom narodowym

Po konsultacji z Parlamentem Europejskim, Komisją Europejską i Europejskim Bankiem Centralnym (w przypadku zmian w dziedzinie polityki pieniężnej), Rada Europejska podejmuje zwykłą większością głosów decyzję w sprawie rozpatrzenia proponowanych zmian

Przewodniczący Rady Europejskiej zwołuje konwent

Konwent rozpatruje propozycje zmian i przyjmuje, w drodze konsensu, zalecenia dla konferencji międzyrządowej

Konferencję międzyrządową zwołuje przewodniczący Rady Unii Europejskiej

Zmiany przyjęte przez konferencję międzyrządową wchodzi w życie po ich ratyfikowaniu przez wszystkie państwa członkowskie

Drugi wariant zwykłej procedury rewizji traktatów - konferencja międzyrządowa bez obrad konwentu

Rząd każdego państwa członkowskiego, Parlament Europejski lub Komisja Europejska przedkłada Radzie Unii Europejskiej propozycje zmiany traktatów

Rada Unii Europejskiej przekazuje te propozycje Radzie Europejskiej i notyfikuje parlamentom narodowym

Po konsultacji z Parlamentem Europejskim, Komisją Europejską i Europejskim Bankiem Centralnym (w przypadku zmian w dziedzinie polityki pieniężnej), Rada Europejska podejmuje zwykłą większością głosów decyzję w sprawie rozpatrzenia proponowanych zmian

Rada Europejska, stanowiąc zwykłą większością głosów, po uzyskaniu zgody Parlamentu Europejskiego, podejmuje decyzję o niezwoływaniu konwentu*

Rada Europejska określa mandat konferencji międzyrządowej

Konferencję zwołuje przewodniczący Rady Unii Europejskiej

Zmiany przyjęte podczas konferencji międzyrządowej wchodzi w życie po ich ratyfikowaniu przez wszystkie państwa członkowskie

*Jeżeli Parlament odmówi swojej zgody, musi dojść do zwołania konwentu.

Źródło: Opracowanie własne.

Procedura passerelle (art. 48 ust. 7 TUE)

Jeżeli TFUE lub Tytuł V TUE przewiduje, że RUE stanowi jednomyślnie w danej dziedzinie lub w danym przypadku, to RE może przyjąć decyzję upoważniającą RUE do stanowienia w trybie kwg w tej dziedzinie lub w tym przypadku. Przepisów tych nie stosuje się do decyzji mających wpływ na kwestie wojskowe lub obronne (akapit 1)

Jeżeli TFUE przewiduje, że akty ustawodawcze przyjmowane są przez RUE zgodnie z SPU, to RE może podjąć decyzję zezwalającą na przyjęcie ich zgodnie z ZPU (akapit 2)

Wszelkie inicjatywy podejmowane przez RE na podstawie akapitu 1 lub 2 są przekazywane PN. W przypadku gdy jeden PN notyfikuje swój sprzeciw w terminie 6 miesięcy od takiego przekazania, decyzja o której mowa w akapicie 1 lub 2 nie zostaje przyjęta

W przypadku braku sprzeciwu RE może przyjąć taką decyzję

W celu przyjęcia decyzji, o których mowa w akapicie 1 lub 2, RE stanowi jednomyślnie po uzyskaniu zgodny PE, wyrażonej przez większość członków wchodzących w jego skład

Katalog aktów prawa pochodnego Unii Europejskiej

AKTY PRAWNIE WIĄŻĄCE				AKTY NIEWIĄŻĄCE	
AKTY USTAWODAWCZE	AKTY O CHARAKTERZE NIEUSTAWODAWCZYM			ZALECENIE (RUE, KE, EBC)	OPINIA (każdej z instytucji)
	AKTY DELEGOWANE	AKTY WYKONAWCZE	AKTY „BEZPRZYMIOTNIKOWE”		
1. ROZPORZĄDZENIE 2. DYREKTYWA 3. DECYZJA (USTAWODAWCZE/A) (RUE i PE lub RUE z udziałem PE albo PE z udziałem RUE)	1. ROZPORZĄDZENIE DELEGOWANE 2. DYREKTYWA DELEGOWANA 3. DECYZJA DELEGOWANA (KE z upoważnienia zawartego w akcie ustawodawczym)	1. ROZPORZĄDZENIE WYKONAWCZE 2. DYREKTYWA WYKONAWCZA 3. DECYZJA WYKONAWCZA (KE lub RUE na podstawie delegacji w akcie prawnie wiążącym, zaś w ramach WPZiB tylko RUE)	1. ROZPORZĄDZENIE 2. DECYZJA (EBC, przyjęte na podstawie TFUE) 3. DECYZJA (RUE lub RE, przyjęta na podstawie traktatów bez udziału PE) 4. DECYZJA (KE, przyjęta na podstawie TFUE) 5. DECYZJA (RE i RUE w ramach WPZiB)	POROZUMIENIA MIĘDZYINSTYTUCJONALNE (wiążące, RUE, PE i KE)	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: C. Herma. *Likwidacja „struktury filarowej” Unii – podmiotowość prawnomiędzynarodowa UE oraz reforma systemu aktów prawa pierwotnego i wtórnego*, s. 138.

Klauzule *passerelle* zawierające zastrzeżenie ratyfikacji przez wszystkie państwa członkowskie

- 1. art. 42 ust. 2 akapit 1 TUE (ustanowienie wspólnej obrony);**
- 2. art. 25 akapit 2 TFUE (rozszerzenie praw obywateli Unii);**
- 3. art. 218 ust. 8 akapit 2 TFUE (przystąpienie Unii do EKPCz);**
- 4. art. 223 ust. 1 akapit 2 TFUE (jednolita procedura wyborcza do Parlamentu Europejskiego);**
- 5. art. 262 TFUE (kompetencje Trybunału Sprawiedliwości w zakresie rozstrzygania sporów w sprawie tytułów prawnych w dziedzinie własności intelektualnej);**
- 6. art. 311 akapit 3 TFUE (zasoby własne).**

Źródło: Opracowanie własne.

Klauzule *passerelle* niezawierające zastrzeżenia ratyfikacji przez wszystkie państwa członkowskie

- 1. art. 31 ust. 3 TUE (rozszerzenie zakresu głosowania większością kwalifikowaną we wspólnej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa);**
- 2. art. 81 ust. 3 TFUE (aspekty prawa rodzinnego mające skutki transgraniczne)*;**
- 3. art. 153 ust. 2 akapit 4 TFUE (polityka społeczna);**
- 4. art. 192 ust. 2 akapit 2 TFUE (ochrona środowiska);**
- 5. art. 312 ust. 2 akapit 2 TFUE (wieloletnie ramy finansowe);**
- 6. art. 333 ust. 1-2 TFUE (wzmocniona współpraca).**

* Klauzula skodyfikowana w art. 81 ust. 3 TFUE jest obwarowana zgodą wszystkich parlamentów narodowych

Źródło: Opracowanie własne.